

İsrâ Ve Mi'rac Hâdisesi

Cağfer KARADAŞ
Prof.Dr., UÜ İlahiyat Fak.

Hâdisenin Özü

Hz. Peygamber'in (sav) İsrâ ve Mi'rac Mucizesi Kur'an'da açık olarak sadece İsrâ kısmıyla yer alır. Hadîslerde ise hem başlangıcında bir takım ilave bilgiler hem de devamında yani Kudüs durağı sonrasında göklere doğru gerçekleşen bir Mi'rac hâdisesinden bahsedilir.

Buharî-Müslim ortak rivayetini eksen alarak Mi'rac hâdisesini şöyle özetlemek mümkündür: "Peygamberimiz (sav) Mekke'de uyku ile uyanıklık arasında bir halde iken Cebrail ve bazı melekler geldiler göğsünden itibaren iç bölgesini açtılar, zezem ile yıkadılar ve hikmet ve imanla doldurdular.¹ Burak adı verilen bir binekle Kudüs'e götürdüler. Peygamberimiz orada bütün peygamberlere namaz kıldırıldı. Bazı rivayetlerde burada peygamberimize süt, su, bal veya içki sunuldu ve bunlardan birini tercih etmesi istendi. Peygamberimiz sütü tercih etti. Bunun üzerine Cebrail fitratı ve hikmeti tercih ettiğini müjdeledi. Ardından yedi kat göğü kapsayan Mi'rac yolculuğu başladı. Bazı rivayetlerde bu yolculuk *mirac* adı verilen bir araçla gerçekleşti.

Birinci gökte Hz. Adem, ikinci gökte Hz. İsa, üçüncü gökte Hz. Yusuf, dördüncü gökte Hz. İdris, beşinci gökte Hz. Harun, altıncı gökte Hz. Musa, yedinci gökte ise Hz. İbrahim ile karşılaştı ve selamlaştı.

Ardından binlerce meleğin her yıl ibadet yaptıkları el-Beytül-Ma'mur'a² uğradı, buradan kendisinden başka kimsenin geçemeyeceği durak olan es-Sidretül-Müntehâ'ya yükseltildi.

Mi'rac esnasında namaz farz kılındı. İlk olarak 50 vakit olan namaz Hz. Musa'nın tavsiye ve telkinler ile Hz. Peygamber'in Yüce Allah'a müracat etmesi sonucu elli vakit hükmünde beş vakit namaz şeklinde hükme bağlandı.³

Aynı gece içerisinde Peygamberimiz Mekke'ye döndü ve o günün sabahında bu olayı halka anlattı. Bütün müşrikler bunu tekzip ve inkar ettikleri gibi alay konusu yapmak istediler. Çünkü o günün şartlarında Mekke-Kudüs arası 40 günlük bir mesafe idi ve bir kişinin bir gecede oraya gidip gelmesi makul ve mümkün değildi. Bunu öyle bir algı operasyonuna dönüştürdüler ki, netice bazı Müslümanlar dinden döndü. Müşriklerin bütün umudu Hz. Ebu Bekir'i de ikna etmekte. Derhal onun

¹ Bu olay Hz. Peygamber'in hayatında bir kaç kez tekerrür etmiştir. İlk sütannesesi Halime'nin yanında, ikincisi bülüş çağına erdiğinde, üçüncüsü peygamberlikle görevlendirildiğinde. Bu dördüncüsü Cebrail, Mikail ve İsrail tarafından gerçekleştirilmiştir. Mansur Ali Nasif, *et-Tâc*, Kahire 1381/1962, I, 257; Yaşar Kandemir, *Şifa-i Şerif Şerhi*, İstanbul 2012, I, 370. Ancak Kadî İyaz, şakk-ı sadr amelîyesinin bu olayda geçmediği, bi'setten önce çocukluk döneminden olan bir amelîyenin bazı ravilerce buraya eklediği iddiasındadır. bk. Kadî İyaz, *eş-Şifâ*, İstanbul 1304, s. 143; bu konuda geniş bilgi için bk. Erdinç Ahatlı, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, Ankara 2007, s. 150-170.

² Kur'an-ı Kerim'de el-Beytül-Ma'mûr ifadesi et-Tûr, 4. ayette geçer. Sürenin başında Allah Teâlâ'nın yemin ettiği altı şeyden biridir. Taberî, ziyaretçileri ve hizmetkarları bol olan binalara veya meskun yerlere bu ismin verildiğini belirtir. Ona göre Beyt-i Ma'mur, yeryüzündeki Kabe'nin gökteki gölgesi olarak da anılmıştır. Buraya her gün yetmiş bin melek girer ve bir daha dönmezler. (Tüçibî, *Muhtasar Tefsiri't-Taberî*, Beyrut 1425/2004, Dâr İbn Kesîr, s. 523.) Matürîdî'ye göre el-Beytül-Ma'mûr, insanların soğuktan, sıcaktan ve düşmandan korunmak için Allah'ın mesken kıldığı bütün evlerin ortak adıdır. İkinci bir görüş ise buradaki beytten maksat bizzat Kabe'dir. Çünkü Yüce Allah'ın bütün insanların kalplerine tazim kılmaları duygusu verdiği ve bu yüzden de mümin, kafir, müşrik herkesin saygı gösterdiği bir mübarek yapıdır. Ebû Ubeyde'den gelen bir görüş ise burasının sema ehlinin ziyaret ettiği gökteki ev olması şeklindedir. Ancak Matürîdî buna itiraz eder. Çünkü burada kaseme konu olan beytin herkes tarafından bilinen bir yer olması gerekir. Oysa ki, semadaki beytin bilinmesi herkes tarafından mümkün değildir. (Matürîdî, *Te'vilâtü Ehli's-Sunne*, nşr. Fatıma Yusuf el-Haymî, Beyrut 1425/2004, IV, 592.) Zemahşeri'ye göre ayette kastedilen beyt semanın dördüncü katında bulunan ve meleklerden birçok ziyaretçisinin olduğu bir yapıdır. İkinci bir görüş olarak ise Zemahşerî, burasının Kabe olduğu bilgisini aktarır. (Zemahşerî, *el-Keşşâf*, Kahire ts. Daru't-Tevfikîyye, II, 705-706 IV, 443.) Fahreddin er-Razî, el-Beytül-Ma'mûr'un meskun binalar veya meşhur yapılar olduğunu aktarır. Kendi görüşü olarak ise bu ifade ile aslında Hz. Muhammed Mustafa'ya işaret edildiğini dile getirir. (Razî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Beyrut ts., Dâru İhyâü't-Turâsî'l-Arabî, XXVIII, 239.)

³ Buharî, "Bed'ü-Halk" 6; Müslim, "İmân" 103; ayr. bk. Mansur Ali Nasif, *et-Tâc*, I, 257-263; Muhammed Fuad Abdulbaki, *el-Lü'lü ve'l-Mercân*, ts. Daru İhyai Kütübî'l-Arabiyye, I, 35-39.

yanına koştular ve olayı müstehzi bir şekilde anlattılar ve kendilerine göre şu can alıcı soruyu sordular: Buna da inabilir misin? Hz. Ebu Bekir'in cevabı "Ben ondan daha fazlasına inandım, buna mı inanmayacağım?" şeklinde oldu. Bir rivayete göre Hz. Ebû Bekir bir başka rivayete göre ise müşrikler içinden Kudüs'ü daha önce görmüş olanlar Hz. Peygamber'den bilgi istediler. Peygamberimiz gözünün önüne gelen Kudüs manzarası ile sorulan bütün sorulara doğru bir şekilde cevap verdi. Ancak müşrikler söylenenleri doğru bulmalarına rağmen, gerçekleşen bu olayı, açık bir sihir olarak niteleme yoluna gittiler.⁴

Hikmeti

Ayette İsrâ'nın sebebi, Yüce Allah'ın azamet ve kudret ayetlerini göstermek şeklinde bildirilir. İlk siyer müelliflerinden İbn İshak'a göre İsrâ ve Mi'rac hadisesinin sebebi, İslam'ın Mekke ve civar kabileler arasında yayıldığı bir sırada hem Müslümanları hem de inanmayanları yüce bir sınamaya ve samimiyet testine tabi tutmak için Hz. Peygambere böyle bir mucizenin verilmesidir. Nitekim bu olay inananlar için bir hidayet ve rahmet vesilesi olmuştur.⁵ Kâdî İyâz'ın naklettiğine göre ise olayın hikmeti Yüce Allah'ın insanı hayretler içinde bırakan azametini ve celalini göstermek, Hz. Peygamber'i onurlandırmak ve ona İsrâ ile bir ikramda bulunmaktır.⁶

Hâdisenin Hicretten bir yıl önce vuku bulduğu hesaba katılırsa, Hz. Peygamber'in en zor döneminde bunun bir teselli ikramı olduğu söylenebilir. Çünkü o yıllarda Hz. Peygamber en büyük hâmisî olan amcası Ebû Talib'i ve yegâne sığınağı ve hayat arkadaşı Hz. Hatice validemizi kaybetmiş, müşriklerin ambargosuna maruz kalmış ve Mekke'den çıkış için bir yer bulma arzu ve arayışındadır. Hicret için ilk düşündüğü yer olan Taif'ten büyük bir üzüntü ve eziyete maruz kalarak dönmesi bu zorluklara adeta tuz-biber olmuştur.

Zamanı ve Mekanı

İsrâ ve Mi'rac'ın zamanı ve mekanı konusunda oldukça fazla ihtilaf bulunmaktadır. Sahâbeden Hz. Enes ve Tabiînden Hasan el-Basrî, hâdisenin peygamberlikten önce olduğunu ileri sürerken çoğunluk, olayın Mekke döneminde Hicretten bir yıl önce vuku bulduğu bilgisini vermektedir. Öte yandan İsrâ ve Mi'rac'ın bir değil birkaç kez gerçekleştiğini iddia edenler de bulunmaktadır. Bu olay ile ilişkilendirilen beş vakit namazın farz kılınması göz önüne alındığında Hicret'ten bir yıl önce olduğu şeklindeki kanaatin daha isabetli olduğu aşikardır.⁷

Mekan konusunda genel kanaat bu hâdisenin Hz. Peygamber (sav) Mescid-i Harâm içerisinde iken vuku bulduğu yönündedir. Çoğunluk rivayetler Hz. Peygamber Kabe'nin yanında Hicr bölgesinde uyurken yolculuk gerçekleşmiştir. Hz. Peygamber'in amca kızı olan Ümmü Hânî'den gelen bir rivayete göre ise, hâdisenin onun evinde uyuduğu bir gece gerçekleşmiş ve sabahleyin bizzat Peygamberimiz bunu ona anlatmıştır. Ümmü Hânî'nin evi zaten Harem sınırları içinde bulunduğu için hâdisenin geçtiği yer yine de Harem bölgesidir.

Hâdisenin ilk durağı yani İsrâ kısmının varış noktası, Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'dır. Fahreddîn Razî'nin dikkat çektiği bir husus da: 'Acaba Hz. Peygamber Mescid-i Aksâ'nın içine girmiş midir girmemiş midir?' Çünkü ayette "الى المسجد الأقصى" = Mescid-i Aksâ'ya kadar" ifadesi Mescid'e kadar gittiği, ama içeri girmediği izlenimini vermektedir.

Öte yandan burada kastedilen yer, İliya bölgesinde bulunan Beyt-i Makdis'tir. O dönemde orada Mescid'in olup olmadığı da ayrıca tasrihe muhtaçtır. Nitekim sahâbeden Huzeyfe b. Yeman Hz. Peygamber'in Mescid-i Aksâ'ya girmediği görüşündedir. Zemahşerî ise orada mescit bulunmadığından

⁴ bk. Mukatil b. Süleyman, *Tefsîr*, II, 246; Hud b. Muhakkem el-Huvvârî, *Tefsîru Kitabi'l-lahi'l-Aziz*, II, 397-407; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 705-706; Fahreddîn er-Razî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, XX, 146-147; el-Mufaddal Felevânî, *es-Sîratü'l-Müyesserâ Sîretü İbn Hişam*, Kahire 1434/2013, Daru's-Selâm, s. 155-161.

⁵ İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, nşr. Muhammed Hamidullah, Konya 1401/1981, s. 274.

⁶ Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, s. 151.

⁷ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II, 706; Mansur Ali Nasîf, *et-Tâc*, I, 257-263; Muhammed Fuad Abdulkabî, *el-Lü'lü ve'l-Mercân*, I, 35-39.

Kur'an'da geçen Mescid-i Aksâ'nın Beyt-i Makdis olduğunu ileri sürer. Ancak bu konudaki hadîslerin neredeyse tamamında Hz. Peygamber'in diğer peygamberlere namaz kıldırıldığı bilgisinden hareketle, en azından orada namaz kılınacak bir yerin bulunduğunu var saymak gerekir. Bu yerin de Hz. Süleyman'ın yaptırdığı mescidin kalıntıları veya eskiden mescidin bulunduğu yer olması kuvvetle muhtemeldir.⁸

Mir'acın diğer durakları ise hadîslerde geçtiği ve yukarıda ifade edildiği şekliyle yedi kat göktür. Yedinci kat gökte Hz. İbrahim'in duvarına yaslanmış vaziyette oturduğu Beyt-i Ma'mur denilen yere Hz. Peygamber uğramıştır. Beyt-i Ma'mur, hadîslerdeki tasvire göre her gün 70 bin meleğin ziyaret ettiği meleklerle ait bir ibadet ve zikir mekanıdır. Buradan es-Sidretü'l-Müntehâ'ya yükseltmiştir. es-Sidretü'l-Müntehâ, müttetekun aleyh rivayetlerde yedinci kat gökte, bazı rivayetlerde ise altıncı kat göktedir. 'Arabistan kirazı' da denilen Sidre ağacının orada bulunan cinsinin yaprakları fil kulağı, meyveleri ise testi büyüklüğündedir; ağacın kapladığı alan ise, bir atlının gölgesinde 70 yıl gideceği bir mesafe kadardır; dibinden ikisi zâhir ikisi de bâtın dört nehir çıkmaktadır. Bunlardan zâhir olanlar Fırat ve Dicle, bâtın olanlar ise cennet nehirleridir. Bu ağaç Hz. Peygamber'in uğradığı son mekandır. Ebü'l-Leys es-Semerkandî'nin aktardığına göre bu ağaca es-Sidretü'l-Müntehâ denmesi, meleklerin ve insanların ruhlarının varabileceği son nokta olmasındandır.⁹

Mahiyeti

Sahâbe döneminden başlayarak hâdisenin nasıl gerçekleştiği yani mahiyeti tartışma konusu olmuştur. Bu konuda üç temel görüş bulunmaktadır.

1. Hz. Aişe, Huzeyfe ve Muaviye gibi sahâbeden isimler ile tabiînden Hasan el-Basrî hâdisenin rüyada/ruh ile gerçekleştiğini bildirmişlerdir. Bu isimlerden Hz. Huzeyfe, Muaviye, Hasan el-Basrî ve İbn İshâk hâdiseyi açıkça rüya lafzıyla ifade ederken Hz. Aişe ve Muaviye'den gelen başka bir rivayette beden ile değil, ruh ile gerçekleştiği bilgisi yer almaktadır. Bu kesimin en güçlü delili "Sana gösterdiğimiz rü'yayı ve Kur'an'da lanetlenmiş olan o ağacı ancak insanlar için bir ağır imtihan kıldık"¹⁰ mealindeki ayet ile Hz. Aişe'den gelen "O gece Allah Rasülü'nun cesedi hiç gözden kaybolmamıştı" şeklindeki hadîstir.¹¹

2. Sahâbe'den Huzeyfe b. Yeman'a göre İsrâ ve Mi'râc hadisesi Hz. Peygamber'in bindiği Burak üzerinden inmeden gerçekleştirmiştir. Bu görüşe göre, rivayetlerde belirtilen Mescid-i Aksâ'ya girmesi ve orada namaz kılması/kıldırması söz konusu değildir. Onun ifadesine göre "şayet orada Hz. Peygamber namaz kılmış olsaydı, tıpkı Kâbe'de olduğu gibi orada da bizim namaz kılmamız farz olurdu". Yine Hz. Huzeyfe'nin görüşüne göre İsrâ ve Mi'râc hadisesi Burak üzerinde gerçekleştiği gibi, cennet ve cehennem görmesi dahi Burak üzerindeyken olmuştur.¹²

3. Sahâbe, Tabiîn ve Tebe-i Tabiîn'in çoğunluğu, ehl-i hadîs ve ehl-i reyden oluşan Sünnî kesim ile Mu'tezile, Haricî ve Şîî ulemanın çoğunluğu, hâdisenin ruh-beden bütünlüğü içinde gerçekleştiğini benimsemişlerdir. Onlara göre bu olay şayet rüyada olsaydı, ne şaşırtıcı bulunur ne de tartışma konusu olurdu. Özellikle müşriklerin İsrâ sonrası itirazlarından anlıyoruz ki olay, ruh-beden bütünlüğü içinde gerçek bir vakıa olarak ve Hz. Peygamber cismanî özelliklerinden sıyrılmadan gerçekleşmiştir. Bu kesimin en güçlü delili birbirinden bağımsız birçok haber kaynağı tarafından bu hâdisenin ruh-beden bütünlüğü şeklinde gerçekleştiğinin nesilden nesile nakledilmiş olmasıdır. Bir başka delil ise

⁸ Zemaşerî, *el-Keşşâf*, II, 706; İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, s. 274; Fahreddîn er-Razî, *Tefsîr*, XX, 146-147; el-Mufaddal Felevânî, *es-Sîratü'l-Müeyesserâ Sîretü İbn Hişam*, s. 155-157.

⁹ Buharî, "Bed'ü'l-Halk" 6; Müslim, "İmân" 103; Ebü'l-Leys es-Semerkandî, *Tefsîru's-Semerkandî*, nşr. Ali el-Mevhud, Ali el-Muavvad, Beyrut 1427/2006, III, 290; Kadî İyâz, *eş-Şifâ*, s. 142. Bu konudaki ihtilaflar ve tartışmalar için bk. Yaşar Kandemir, *Şifa-i Şerif Şerhi*, I, 370-384; İsrail Balcı, *İsrâ ve Mi'râc Gerçeği*, Ankara 2014, s. 74-80.

¹⁰ el-İsrâ 17/60.

¹¹ İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, s. 275; Taberî, *Tefsîru't-Taberî*, XIV, 445; Zemaşerî, *el-Keşşâf*, II, 706; Kadî İyâz, *eş-Şifâ*, s. 150.

¹² Taberî, *Tefsîru't-Taberî*, XIV, 444-445; Kadî İyâz, *eş-Şifâ*, s. 151.

şayet bu olay rüya şeklinde gerçekleşseydi, müşriklerin buna itirazı olmazdı. Çünkü rüyada bu tür olağanüstülükler her kes için normal karşılanacak bir durumdur. Öte yandan bu kesimin, Mi'rac olayının ruhen vuku bulduğu şeklindeki felsefecilerin iddialarına itirazları ise, insanın ruh-beden bütünlüğü içinde yaratıldığı ve yeniden dirilişin de aynı şekilde gerçekleşeceği dolayısıyla ruh ve beden bir birinden ayrı düşünülmesinin İslam inancı açısından doğru olmadığıdır.¹³

4. Bu konuda dördüncü bir görüş ise İsrâ kısmının cismanî ceset ile Mi'rac kısmının ise ruhen gerçekleştiği şeklindedir. Bunların en önemli delili ayette sadece İsrâ kısmının zikredilmiş olması ve onun ötesinde bir bilgiye yer verilmemesidir. Eğer her iki olay da aynı şekilde gerçekleşmiş olsaydı, Kur'an'da bunlara yer verilirdi.¹⁴

5. Felsefeciler tanrı ve evren anlayışları dolayısıyla yani cismanî olan beden, ruhsal ve tanrısal alan olan gökyüzüne çıkmasının imkansızlığı prensip ve inançlarından hareketle olayı, ruhsal bir seyahat şeklinde kabul etmişlerdir. Ancak Hz. Aişe ve Muaviye'nin ifade ettiği ruhsallıkla felsefecilerin ileri sürdükleri ruhsallık birbirinin aynı değildir. Aslında sahâbe ruhsal yolculuk derken bunun rüyada gerçekleştiğini kast etmişlerdir. Felsefeciler ise insanın ruh ve beden gibi hem kategorik hem de gerçek anlamda birbiriyle hiçbir benzerliği olmayan iki ayrı unsurdan meydana geldiğinden, ayrıca ruhun adeta beden içinde mahpus konumundan bulunduğundan, nefis dedikleri ruhun bendenden ayrılmasını bir eksiklik değil, insanın kemali olarak gördüklerinden dolayı tanrısal alan olan gökyüzüne bir seyahatin ancak beden yükü bırakıldıktan sonra olabileceği kanaatini ileri sürmüşlerdir.¹⁵

İmkânı ve Vukuu

Fahreddîn er-Razî hâdiseyi iki kategoride incelemektedir. Birincisi aklen mümkün olması ikincisi ise, vukuunun doğruluğu. Aklen imkanı konusunda Razî, döneminin astronomi bilgilerinden yararlanmakta, sözgelimi dünyadan çok büyük olan güneşin kısa zamanda doğuşunu ve batışını biz izleyebilmekteyiz demektedir. Yine hava içerisinde bazı cisimler daha hızlı hareket ederken bazıları daha yavaş hareket edebilmektedirler. Nitekim bir cisim olan Cebrail vahiy getirirken çok hızlı hareket edebilmektedir. Yine cisim olan diğer meleklerin ve cinlerin de hareketleri çok seri olabilmektedir. Öte yandan Kur'an'da geçen iki olayı, İsrâ ve Mi'rac için örnek gösterir. Bunlardan birincisi Hz. Süleyman'ın yanındaki ilim sahibi kişinin Belkis'in tahtını bir göz açıp kapayıncaya kadar getirmesi, ikincisi ise yeni Hz. Süleyman'ın ordusunun rüzgar yardımı ile bir yerden uzak bir yere kısa sürede taşınmasıdır.

Belkis'in tahtı, Hz. Süleyman'ın ordusu ile melek, cin ve şeytanlar cisim olduğuna göre onlar için gerçek ve geçerli olan hususlar, Hz. Peygamber'in İsrâ ve Mi'rac hadisesi için de geçerlidir. Sonuçta bütün bunlar olayın aklen imkanını ortaya koymaktadır.

Vukuuna gelince Kur'an'da geçtiği şekliyle İsrâ hadisesinin gerçekliğinde şüphe yoktur. Bu konudaki hadîsler ise hem İsrâ'nın hem de Mi'rac'ın vukuunu ifade etmenin yanında bunun ruh-beden bütünlüğü içinde gerçekleştiğini bildirmektedir. Sahâbeden bugüne kadar hangi mezhep ve meşrepten olursa olsun bütün Müslümanlar bu olayın gerçekliğini ve gerçekleşmiş olduğunu kabul ve tasdik etmişlerdir. Bu konudaki ihtilaflar olayın mahiyeti, zamanı ve mekanı hususundadır. Netice olarak Müslümanların büyük çoğunluğu olayın Mekke döneminde Mescid-i Harâm'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya oradan da gökyüzüne doğru ruh-beden bütünlüğü içerisinde gerçekleştiği inancındadır.¹⁶

¹³ Mukatil b. Süleyman, *Tefsîr*, II, 246; Hud b. Muhakkem el-Huvvârî, *Tefsîru Kitabi'l-lahi'l-Aziz*, II, 397-407; Taberî, *Tefsîr*, XIV, 446-447; Sem'ânî, *Tefsîru's-Sem'ânî*, Beyrut 2010, II, 469; Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, s. 151-152; Fahreddîn er-Razî, *et-Tefsîr*, XX, 147-148.

¹⁴ Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, s. 151.

¹⁵ Fahreddîn er-Razî, *et-Tefsîr*, XX, 147-148.

¹⁶ Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, s. 140; Fahreddîn er-Razî, *et-Tefsîr*, XX, 147-154.

Allah'ın Görülmesi Meselesi

Mi'râc gecesi Hz. Peygamber'in Yüce Allah'ı görüp-görmediği hususu da sahâbeden beri ihtilaf konusu olmuştur. Hz. Aişe görmeyen kesinlikle olmadığı kanaatindedir. Tabi'n'den Mesrûk ile arasında geçen şu konuşma bunun en açık delilidir:

Mesruk: "Ey Müminlerin annesi! Muhammed (sav) Rabbini gördü mü?"

H. Aişe: "Söylediğin şey tüylerimi diken diken etti. Üç şeyi bir kimse söylerse yalan söylemiş olur (dedi ve onlardan birincisi olarak şunu dile getirdi:) Kim Hz. Peygamber'in Allah'ı gördüğünü söylerse yalan söylemiştir." Akabinde "Gözler onu asla idrak edemez" melalindeki ayeti okudu. Ebü'l-Leys es-Semerkindî'nin tefsirinde ise Hz. Aişe'den gelen bilgi şöyledir: "Ka'bü'l-Ahbâr, Hz. Peygamber'in Allah'ı gördüğünü söyledi, devamında Allah, Musa ile iki kere konuştu, Muhammed ise iki kere Allah'ı gördü diye ekledi. Bu bilgi Hz. Aişe'ye ulaştığında şöyle dedi: Bu sözün büyüklüğünden ürperdim. Yanındakiler, "Ey müminlerin annesi! Allah, Kur'an'da 'O'nu bir kere daha gördü' buyuruyor." dediklerinde, Hz. Aişe, "Ben Allah'ın Elçisi'ne sordum, O şöyle dedi: "Ben, Cebrail'i kendi yaratılışı ve suretinde ufukta inerken gördüm." Zaten Necm Sûresi'ndeki görmelerin hepsi müfessirlerin ekseriyetine göre Hz. Peygamber'in Cebrail'i görmesiyle alakalıdır. Mi'rac'daki görme de yine Cebrail ile ilgilidir. Abdullah b. Mes'ud'dan da bunu destekleyen bir görüş gelmiştir. Ebû Hüreyre'den gelen bir rivayette ise "Hz. Peygamber'in o gece Cebrail'i gördüğü" şeklindedir. İbn Mes'ud'dan gelen bir rivayette de Hz. Peygamber o gece Cebrail'i aslî suretinde görmüş ve bunu Mekkelilere anlattığında, onlar inkar etmişler ve yalanlamışlardır. Zaten dünyada Allah'ın görülmesini bir kısım muhaddis, fakih ve kelamcı reddetmiş ve bunun imkansızlığını dile getirmişlerdir. Süffilerden Muhyiddin İbn Arabî de Allah'ın zatının görülmesini imkansız sayanlardandır. Ona göre o gece Hz. Peygamber Allah'ın nur isminin tecellisini temaşâ etmiştir. Onun delili ise Hz. Peygamber'e "Allah'ı gördün mü?" diye sorulduğunda "O bir nurdur nasıl göreyim"¹⁷ şeklindeki cevabıdır.¹⁸

İbn Abbas'tan gelen bir rivayete göre Hz. Peygamber o gece gözüyle Allah'ı görmüştür. Abdullah İbn Ömer bir adam gönderip İbn Abbas'a "Muhammed (sav) Rabbini gördü mü?" diye sormuş, onun cevabı ise "Evet, gördü" şeklinde olmuştur. İbn Abbas'tan gelen bir başka rivayet "Yüce Allah Hz. Musa'yı konuşma, Hz. İbrahim'i dostluk, Hz. Muhammed'i ise görme ile seçkin kılmıştır" şeklindedir. İbn Abbas'ın delili: "Gördüğünü kalbi yalanlamadı. Gördüğü hakkında tartışıyor musunuz? Kesinlikle O'nu bir kez daha gördü."¹⁹ mealindeki ayettir. Buna dair İbn Abbas'dan oldukça fazla rivayet bulunmaktadır. Buna karşılık tabi'inden Atâ ve Ebü'l-Âliye Hz. Peygamber'in gözüyle değil de kalbiyle Allah'ı gördüğünü söylemişlerdir.²⁰

Etkileri

1. Müşrikler o dönemin imkan ve şartlarını göz önünde bulundurdıklarından olayın imkansızlığına inanmışlar, inkar ve tekzip yoluna gitmişlerdir.

2. Bazı zayıf Müslümanlar, müşriklerin telkin ve kışkırtmalarına kapılarak irtidat etmişlerdir. Buna karşın Hz. Ebu Bekir gibi imanı sağlam Müslümanların imanları bir kat daha güçlenmiştir.

3. Hz. Peygamber'e beş vakit namaz, Bakara Sûresi'nin son iki ayeti ve şirk dışındaki büyük günahların bağışlanacağı şeklindeki üç ödül o gece verilmiştir.²¹

4. Eskiden olduğu gibi günümüzde de bu olayın zamanı, mekanı ve mahiyeti hâlâ tartışılmaktadır.

Sonuç

¹⁷ Müslim, "İman" 291; Tirmizî, "Tefsîr 54; Ahmed b. Hanbel, V, 171-175; İbn Arabî, *el-Fütûhât el-Mekkiyye*, ts. Dâru Sâdir, II, 496, III, 274; Cağfer Karadaş, *İbn Arabî'nin İtikadî Görüşleri*, İstanbul 1997, s. 80-81.

¹⁸ Ebü'l-Leys es-Semerkindî, *Tefsîru's-Semerkindî*, III, 289-290; Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, s. 158; İbn Arabî...

¹⁹ en-Necm 53/11-13.

²⁰ Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, s. 158-159.

²¹ Yaşar Kandemir, *Şifa-i Şerif Şerhi*, I, 387-389.

Hız. Peygamber'in hayatını mucizelere bağlamak, her hal ve hareketinde olağanüstülükler aramak, Kur'an'da üsve-i hasene olarak nitelenen Hız. Peygamber'i insanlara örnek olmaktan uzaklaştırır. Bunun tersi olan hayatındaki mucizeleri yok saymak ise, peygamberliğini gölgeler. Zira Hız. Adem'den Hız. Muhammed Mustafa'ya (sas) kadar tüm peygamberler için bir takım olağanüstülükler Kur'an ve sünnette bildirilmiştir. Kalam alimleri de mucizeyi, peygamberin ilahî buyruk ile görevlendirildiğinin en önemli delili saymışlar ve peygamberi *المؤيد بالمعجزة = mucize ile desteklenmiş kişi* şeklinde tanımlamışlardır. Kaldı ki bir peygamberin hayatındaki bütün mucizeler yok sayılsa bile, ilahî alandan vahiy alması başlı başına bir mucize olarak yeterlidir. Hız. Ebû Bekr'in müşriklere söylediği "Ben bundan daha fazlasına inanıyorum. Onun göklerden haber almasını tasdik ediyorum" sözü, tam da bunu ifade eder.

İsrâ ve Mi'rac, Hız. Peygamber'in hayatında gerçekleşmiş olağanüstü bir hâdisedir. Bunun mümkün olduğu aklen müsellemler, vukuu ise İsrâ Sûresi ayeti ve birçok sahih hadislerle de sabittir, dolayısıyla ne imkanında ne de vukuunda şüphe bulunmamaktadır. Ulemanın genel kanaati, Kur'an'da açık olarak geçmesi sebebiyle İsrâ'ya iman vacip, sübut bakımından katiyet ifade etmediği için zannî delil sayılan ahad haberlere dayanması sebebiyle Mi'rac'a iman vacip değildir. Ancak ümmetin genelinin kanaati Mi'rac'ın da hak olduğu yönündedir.

İsrâ ve Mi'rac hakkında gelen rivayetleri tek tek ele alıp, onlarda bulunan ihtilafları art arda sıralayıp buradan yeni/farklı kanaatlere ulaşmak her zaman mümkündür ancak bu yaklaşımın resmin bütünü gözden kaçırmaya götüreceği de açıktır. Diğer bir deyişle böyle bir yaklaşım konunun esasından uzaklaşıp ayrıntılara takılıp kalmak anlamına gelir. Daha da ileri giderek Mi'rac ile diğer kültür ve inançlardaki efsaneler arasında benzerlikler kurmak, dinin bütününe yönelik şüphelerin oluşmasına yol açar. Çünkü bu metot, dinin bütününe uygulandığında, diğer hususlar için de benzer sonuçların doğması kaçınılmazdır. Zira İslam ilk din, Müslümanlar da ilk insanlar değildir. Her kültür ve medeniyet bir öncekinin devamı, bir sonrakinin kaynağıdır. Dolayısıyla kültürler ve medeniyetler arasında kültür geçişleri ve değişimleri sonucu benzerliklerin oluşması doğal bir gelişmedir. Kur'an'da Hız. Peygamber'e hitaben "Onlara Ben türedi bir peygamber değilim de"²² ifadesi ile Kur'an için "Kendinden öncekini tasdik eden"²³ tanımlamaları bu dinin önceki hak dinlerin bir devamı olduğunu bize bildirir. Dolayısıyla İslam öncesi bir takım inanç ve kültürlerde, geçmiş hak dinlerden bazı hakikatlerin bulunması mümkün ve muhtemeldir. Bunların Hız. Peygamber'in getirdiği veya yaşadığı olaylarla benzerlik arz etmesi tabii bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında benzerliklerin bulunması, bu olayın gerçekliğini teyit eder.

Sonuç olarak bir peygamberin hayatında İsrâ ve Mi'rac gibi olağanüstülüklerin bulunması onun risâletine delildir. Müşriklerin itirazları ve onlarla yapılan tartışmalar da bunu göstermektedir. Ancak bu tür olayların birden fazla olduğunu söylemek veya sonraki bazı kişilerde böyle olayların vukuu bulunduğunu iddia etmek İsrâ ve Mi'rac hâdisesini zayıflatıcı rol oynar. Çünkü mucizeler bir kere gerçekleşir. Eğer bir olay birden fazla gerçekleşiyorsa o eskilerin tabiri ile *âdetullah* yani normal bir tabiat olayı cinsinden sayılır. . Bunun tersi olan Hız. Peygamberi yüceltmek adına, Mi'rac olayını itikadî sıkıntılar doğuracak, İslam dininin özünü uyuşmayacak, ayet ve sahih hadislerdeki bilgileri aşan bir takım abartılı ifadelerle anlatmak ve yansıtmak da doğru değildir. Bu, ünlü fakih Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'nin dediği gibi dini yanlış ve yalan bir takım delillerle savunmak ve desteklemek anlamına gelir ki, bu ancak dine zarar verir.²⁴ Eskilerin dediği gibi iyi niyetli bile olsa, ifrat da tefrit her zaman dine zarar vermiştir. Sağlam ve sağlıklı olan orta yolun yani sırat-ı müstakimin takip edilmesidir.

1

²² el-Ahkâf 46/9.

²³ el-Bakara 2/97; Âl-i İmrân 3/3; Fatır 31/35.

²⁴ bk. Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *el-Avâsım mine'l-kavâsım*, nşr. Ammâr Tâlibî, Arâu Ebi Bekr İbn Arabî el-Kelâmiyye içinde, Cezayir ts., eş-Şirketü'l-Vataniyye, II, 190.

Kaynaklar

- Ahatlı, Erdiç, *Peygamberlik ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği*, Ankara 2007.
- Balcı, İsrâfil, *İsrâ ve Mî'rac Gerçeği*, Ankara 2014.
- Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *el-Avâsım mine'l-kavâsım*, nşr. Ammâr Tâlibî, Arâu Ebi Bekr İbn Arabî el-Kelâmiyye içinde, Cezayir ts., eş-Şirketü'l-Vataniyye.
- Ebü'l-Leys es-Semerkindî, *Tefsîru's-Semerkindî*, nşr. Ali el-Mevhud, Ali el-Muavvad, Beyrut 1427/2006.
- Fahredden er-Razî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Beyrut ts., Dâru İhyaü't-Turasi'l-Arabî.
- Hûd b. Muhakkem el-Hevvârî, *Tefsîru Kitâbi'llâhi'l-Azîz* (nşr. el-Hâc b. Saîd Şerîfi), Beyrut 1990.
- İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, nşr. Muhammed Hamidullah, Konya 1401/1981.
- Kadî İyaz, *eş-Şifâ*, İstanbul 1304.
- Kandemir, Yaşar, *Şifa-i Şerif Şerhi*, İstanbul 2012.
- Karadaş, Çağfer, *İbn Arabî'nin İtikadî Görüşleri*, İstanbul 1997.
- Mansur Ali Nasîf, *et-Tâc*, Kahire 1381/1962, I, 257;
- Matüridî, *Te'vilâtü Ehli's-Sunne*, nşr. Fatıma Yusuf el-Haymî, Beyrut 1425/2004.
- Mufaddal Felevânî, *es-Sîratü'l-Müyesserâ Sîretü İbn Hişam*, Kahire 1434/2013, Daru's-Selâm.
- Muhammed Fuad Abdalbaki, *el-Lü'lü ve'l-Mercân*, ts. Daru İhyai Kütübi'l-Arabiyye.
- Muhyiddîn İbn Arabî, *el-Fütûhât el-Mekkiyye*, ts. Dâru Sâdır.
- Mukatil b. Süleyman, *Tefsîru Mukatil b. Süleyman*, Beyrut 1423/2003.
- Sem'ânî, *Tefsîru's-Sem'ânî*, Beyrut 2010.
- Tücbî, *Muhtasar Tefsiri't-Taberî*, Beyrut 1425/2004, Dâr İbn Kesîr.
- Zemahşerî, *el-Keşşâf*, Kahire ts. Daru't-Tevfikiiyye.